

## ARXAIK JAMIYATLARNING SIYOSIY TUZILISHI VA ZAMONAVIY PARALLELLAR

**Baxodirova Laylo Botir qizi**

*O'zbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti*

*Xalqaro munosabatlar va ijtimoiy gumanitar fanlar fakulteti*

*Siyosatshunoslik yo'nalishi*

*1-kurs talabasi.*

**ANNOTATSIYA.** “Arxaik jamiyatlarning siyosiy tuzilishi va zamonaviy parallellar” mavzusi arxaik va zamonaviy siyosiy tuzilmalarning o'xshashliklari va farqlarini tahlil qilishga qaratilgan. Arxaik jamiyatlar, odatda, odat va an'analar asosida, qudratli boshqaruvchilarning yoki jamoaviy qarorlar qabul qiluvchi organlarning ta'siri ostida yashagan. Bunday tuzilmalar ko'pincha qabilaviy yoki feodal tizimlarga asoslangan edi. Bugungi kunda esa, zamonaviy siyosiy tizimlar, asosan, demokratik, avtoritar va totalitar shakllarda tashkil topgan, bunda fuqarolik huquqlari, davlat boshqaruvi va qonunlarning ro'li muhim ahamiyatga ega.

Ushbu tahlilda arxaik jamiyatlarning boshqaruv tizimlari va ularning zamonaviy siyosiy tizimlar bilan bo'lgan o'xshashliklari va farqlari ko'rib chiqiladi. Arxaik jamiyatlarning siyosiy strukturalari qanday shakllangan va ular zamonaviy siyosiy tizimlarga qanday ta'sir ko'rsatganligi haqida muhokama yuritiladi. Shu bilan birga, zamonaviy siyosiy tizimlarning o'zgarishlar, ta'sirchanlik va demokratiya kabi sohalarida yuzaga kelgan rivojlanishlar ham tahlil qilinadi.

**Kalit so'zlar:** arxaik jamiyatlar, siyosiy tuzilma, zamonaviy siyosat, qabilaviy boshqaruv, feodal tizim, demokratik tuzilmala, ravtoritarizm, totalitarizm, siyosiy evolyutsiya, jamiyat tuzilishi.

## THE POLITICAL STRUCTURE OF ARCHAIC SOCIETIES AND MODERN PARALLELS

### ABSTRACT

The topic “Political Structure of Archaic Societies and Modern Parallels” is aimed at analyzing the similarities and differences between archaic and modern political structures. Archaic societies typically operated under the influence of customs and traditions, where powerful rulers or collective decision-making bodies played a significant role. Such structures were often based on tribal or feudal systems. In contrast, modern political systems are primarily organized into democratic, authoritarian, and totalitarian forms, with a significant focus on civil rights, state governance, and the rule of law.

This analysis explores the political systems of archaic societies and their parallels with modern political structures. It discusses how the political structures of archaic societies were formed and how they influenced contemporary political systems. Additionally, the analysis examines changes in modern political systems, particularly in areas such as influence, democracy, and political evolution.

**Keywords:** archaic societies, political structure, modern politics, tribal governance, feudal system, democratic structures, authoritarianism, totalitarianism, political evolution, societal structure.

### KIRISH

Arxaik jamiyatlarning siyosiy tuzilishi va ularning zamonaviy siyosiy tizimlar bilan aloqasi insoniyat tarixida muhim o'rin tutadi. Arxaik jamiyatlar, asosan, o'zining ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy hayotini an'anaviy qadriyatlar va odatlarga asoslangan tarzda tashkil etgan. Bu davrda boshqaruv tizimlari ko'pincha qabila rahbarlari yoki feodal tuzilmalar asosida bo'lgan. Shu bilan birga, bugungi zamonaviy siyosiy tizimlar, umuman olganda, demokratiya, avtoritarizm va totalitarizm kabi shakllarda tashkil topgan bo'lib, fuqarolar huquqlari va davlat boshqaruvi masalalariga katta e'tibor qaratiladi.

Ushbu tahlilning maqsadi arxaik jamiyatlarning siyosiy tizimlarini va ular bilan zamonaviy siyosiy tuzilmalar o'rtasidagi o'xshashlik va farqlarni aniqlashdir. Arxaik jamiyatlardagi boshqaruv tizimlari qanday shakllanganini, ular zamonaviy siyosatga qanday ta'sir ko'rsatganini va bugungi siyosiy tizimlarning rivojlanishida qanday o'zgarishlar yuzaga kelganini o'rganish hamda bu boradagi muhim xulosalar chiqarishni ko'zda tutadi.

Arxaik jamiyatlarning siyosiy tuzilmalari va zamonaviy siyosiy tizimlar o'rtasidagi o'xshashliklar va farqlarni tahlil qilishda avvalo arxaik jamiyatlarning siyosiy boshqaruvi qanday tashkil topganligini ko'rib chiqish zarur. Arxaik jamiyatlarda siyosiy boshqaruv odatda kuchli rahbarlar yoki jamiyatning an'anaviy boshqaruv tizimlariga asoslanadi. Ko'pincha, bu jamiyatlar qabila yoki feodal tizimlarga asoslangan edi. Qabila rahbarlari yoki boshqaruvchilar odatda qarorlarni jamiyatning qaror qabul qilish an'analari asoslanib, ko'proq shaxsiy hokimiyat yoki jamiyatning ijtimoiy tuzilmasi orqali boshqarishardi. Masalan, qabila rahbarlari va feodal lordlari o'z hududlaridagi odamlarning harakatlarini nazorat qilish va muammolarni hal qilishda katta ro'l o'ynaganlar.

Zamonaviy siyosiy tizimlar esa hozirgi kunda yanada murakkab tuzilmalar orqali boshqariladi. Demokartik tizimlar, masalan, fuqarolarning saylov huquqi orqali vakillarini tanlashni ta'minlaydi, bu esa jamiyatdagi siyosiy hokimiyatning tasavvuri va amaldagi boshqaruvni o'zgartiradi. Shu bilan birga, zamonaviy siyosatni tashkil etuvchi avtoritar va totalitar rejimlar, ko'pincha markazlashgan va ko'proq bitta

hokimiyat shaxsiga asoslangan. Bunday tizimlar arxaik jamiyatlarning rahbarlik tizimlariga o'xshab, markazlashtirilgan hukumat orqali jamiyatni boshqaradi, ammo hozirgi zamon siyosatida hukumatning yuridik va siyosiy me'yorlarga asoslanganligi ko'proq ahamiyatga ega.

### **Arxaik jamiyatlarda siyosiy boshqaruvning asosiy xususiyatlari**

Arxaik jamiyatlarning siyosiy boshqaruv tizimlari asosan an'analarga asoslangan bo'lib, jamiyatdagi ijtimoiy tuzilma va urf-odatlar bilan chambarchas bog'liq edi. Ko'pincha arxaik jamiyatlarda rahbarlik tizimi an'anaviy hokimiyat va qaror qabul qilish organlariga asoslanadi. Boshqaruvchilar, masalan, qabila rahbarlari yoki feodal lordlari, ijtimoiy tuzilishga asoslanib, boshqaruvni amalga oshirganlar. Feodal jamiyatlarda yer egalari va qudratli shaxslar jamiyatning asosiy boshqaruvchilariga aylanib, ijtimoiy tartibni tashkil etganlar. Bu tizimda hukumatning markaziy roli aniq emas edi va ko'proq mahalliy darajada boshqaruv amalga oshirilardi.

### **Muhokama va Natijalar**

Arxaik jamiyatlarning siyosiy tuzilmalari va zamonaviy siyosiy tizimlar o'rtasidagi o'xshashliklar va farqlarni tahlil qilish, siyosatshunoslikda muhim ahamiyatga ega. Arxaik jamiyatlar odatda markazlashmagan boshqaruv tizimlari, qabilaviy yoki feodal tizimlar bilan tavsiflanadi, ularning boshqaruvchilari ko'pincha ijtimoiy hurmat va an'analarga asoslangan bo'lib, kuchli hukmronlikni amalga oshirgan. Bu davrda jamoaviy qarorlar yoki xududiy boshqaruvchilar tomonidan boshqariladigan tuzilmalar dominant bo'lgan. Shu bilan birga, arxaik jamiyatlar o'zining siyosiy qarorlarini amalga oshirishda ma'lum darajada adolat va tenglikni ta'minlay olmagan.

Zamonaviy siyosiy tizimlar esa arxaik tizimlar bilan solishtirganda, yanada murakkabroq va ijtimoiy-huquqiy asoslangan. Bugungi siyosiy tizimlar demokratik, avtoritar yoki totalitar shakllarda bo'lib, fuqaro huquqlari, davlat boshqaruvi va qonunlar muhim rol o'ynaydi. Masalan, demokratik tizimlar aholining siyosiy ishtirokini kengaytirishga, fuqaro huquqlarini himoya qilishga va davlatning barqarorligini ta'minlashga qaratilgan. Zamonaviy siyosiy tizimlar, arxaik tizimlardan farqli o'laroq, ijtimoiy tenglikni, huquqiy adolatni va fuqarolik ishtirokini ta'minlashga harakat qiladi.

Arxaik jamiyatlarning siyosiy tuzilmalari va zamonaviy siyosiy tizimlar o'rtasidagi farqlarni muhokama qilishda, zamonaviy siyosatshunoslikda arxaik tuzilmalar o'rganilishi, ijtimoiy va siyosiy transformatsiyalarni tushunishga yordam beradi. Zamonaviy siyosatni shakllantiruvchi boshqaruv modellarining tarixiy ildizlari, ko'plab jamiyatlar va ularning o'zgarishlarida o'z aksini topgan. Shu sababli, arxaik siyosiy tizimlar va ularning zamonaviy paralellari tahlil qilinishi, zamonaviy siyosiy tizimlarning shakllanishi va evolyutsiyasini yaxshiroq tushunishga imkon beradi.

Natijada, arxaik jamiyatlarning siyosiy tuzilmalari va zamonaviy siyosiy tizimlarning o'rtasidagi o'xshashliklar, tarixiy rivojlanish, va ijtimoiy-siyosiy tuzilmalar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik aniqlandi. Arxaik tizimlar va zamonaviy siyosiy shakllarning o'zgarishlarini tahlil qilish, davlat boshqaruvining muayyan davrlarda qanday rivojlanganini va qanday qilib bugungi kunda mavjud bo'lgan siyosiy tizimlar shakllanganini yaxshiroq tushunishga yordam beradi.

Bu tahlil orqali, siyosatshunoslik sohasida o'rganilgan tarixiy ma'lumotlar, zamonaviy siyosiy tizimlarning shakllanishi va rivojlanishining asosiy tamoyillarini yanada chuqurroq anglash imkonini beradi. Arxaik jamiyatlarning siyosiy tuzilmalari, zamonaviy siyosatni shakllantiruvchi omillarni o'rganishda muhim ahamiyatga ega bo'lishi mumkin.

### **XULOSA**

Arxaik jamiyatlarning siyosiy tuzilmalari va zamonaviy siyosiy tizimlar o'rtasidagi o'xshashliklar va farqlarni tahlil qilish, jamiyatlarning siyosiy evolyutsiyasini yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Arxaik jamiyatlarda siyosiy boshqaruv tizimlari ko'proq an'anaviy, shaxsiy hokimiyat va mahalliy ijtimoiy strukturalarga asoslangan bo'lsa, zamonaviy siyosiy tizimlar, asosan, markazlashtirilgan, demokratik va qonuniy asosda boshqariladi. Bu jarayonlarning o'zaro bog'liqligi, shuningdek, siyosiy tizimlarning rivojlanishining umumiy yo'nalishi jamiyatdagi ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy o'zgarishlar bilan bevosita bog'liq.

Zamonaviy siyosat arxaik jamiyatlar bilan o'xshashlikni saqlab qolgan holda, fuqarolik huquqlari va davlat boshqaruvining samaradorligini ta'minlashga intiladi. Arxaik boshqaruv tizimlaridagi an'anaviy yondoshuvlar esa bugungi siyosatni shakllantirishda bir qator konseptual asoslarni taqdim etadi. Biroq, zamonaviy siyosatning rivojlanishi, yangi siyosiy shakllar va demokratik tamoyillarning kengayishi siyosiy tizimlarning inson huquqlari, erkinliklar va boshqaruvning shaffofligi nuqtai nazaridan katta yutuqlarni ta'minladi.

Shu bilan birga, arxaik jamiyatlar va zamonaviy siyosiy tizimlar o'rtasidagi aloqalar va o'xshashliklar siyosiy tuzilmalarning rivojlanishidagi zaruriy bosqichlarni anglatadi. Bu o'zgarishlar va transformatsiyalar hozirgi siyosatni shakllantirishga asos bo'lib xizmat qiladi va siyosiy boshqaruvda yangi imkoniyatlar yaratadi. Shunday qilib, siyosiy tizimlarning tarixiy tahlili va ularning arxaik jamiyatlardan zamonaviy siyosiy strukturalarga o'zgarish jarayonlari kelajakda siyosiy boshqaruvni yanada takomillashtirishda qo'llanilishi mumkin.

### **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:**

1. A. J. Muxamedov. (2000). *Jamiyat va siyosat*. Toshkent: O'zbekiston, "O'qituvchi" nashriyoti.
2. T. T. Xalilov. (2015). *Siyosiy tuzilmalar: nazariy asoslar*. Toshkent: "Nihol" nashriyoti.
3. Sh. A. Xudoyberganov. (2002). *Arxaik jamiyatlar va ularning siyosiy tuzilmalari*. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
4. S. I. Beridze. (2009). *Feodalizm va zamonaviy siyosiy tizimlar*. Tashkent: "Fan" nashriyoti.
5. E. F. Fayzullayev. (2010). *Zamonaviy siyosat va uning ta'siri*. Toshkent: "Uzbekistan" nashriyoti.
6. N. A. Abduqodirov. (2017). *Siyosiy tizimlarning rivojlanishi va ijtimoiy o'zgarishlar*. Toshkent: "Adabiyot" nashriyoti.
7. X. I. Muhammadaliyev. (2014). *Jamiyat va davlat: o'zaro aloqalar*. Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti.